

SZÍNHÁZ

„Távollátó” kalauz

EGY ÚJ SZÍNHÁZI KÉZIKÖNYVRŐL

A húsz esztendővel ezelőtt közreadott műanyag fedelű Színházi kalauz hetvenhárom forintos árban sokak otthonába eljutott. Kézikönyvvé lett. Nemcsak a Száz híres regényhez hasonlatos tartalomismertetések okán, hanem olyan történeti hivatkozásokkal, életrajzokkal, képekkel, amelyek nemcsak tartalmi eligazítással szolgálnak, hanem az érdeklődő a színházi élet hangulatát is maga körül érezheti. Most Vajda György Mihály és Szántó Judit szerkesztésében a negyedik bővített és átdolgozott kiadás két vastkos kötetben, 168 forintos árban kínálja magát. Aligha mindenki otthonába eljutható ambícióval, inkább könyvtárak szabad polcára. S ha tartalmában nagyban mélyült és gazdagodott a kiadvány, népszerűsítő feladatából sokat veszített azzal, hogy a képek, rajzok elmaradtak a mostani változatból. Amellyel a színháztörténet stílusainak, nagy előadások pillanatainak képszerű s éppen ezért nagyon nyomatékos felidézéséről mondott le.

Az ókortól napjainkig ível ez az áttekintés, alapos kortörténeti eligazítókkal, tartalmi ismertetésekkel. Erényeit mutatja az is, ami a kiadásokba ismétlően visszatér. Jó kétharmada, mondhatjuk elismeréssel. A húsz esztendővel ezelőtti kiadással összevetve észrevehető, hogy a huszadik századi mellett a történeti anyag is gazdagodott. Most, örömeinkre, benne találjuk egyebek között Kálidásza Sakuntaláját, Ruzante Csapodár madárka című játékát, szerepel kínai színjáték, olvasható Marlowe, Wedekind, Goldafen, Fredro, Miczkiewicz, A. K. Tolsztoj, Jarry. S ami egykor Majakovszkijjal abamarad, most a jelenkorig jut el, azzal a nagyon is gyakorlati feladattal, hogy a színházi kalauz a mindennapi színházi élet igényes munkáinak akár összefoglaló könyve lenni. Nem óhajtunk okoskodni arról, hogy érdemleges-e mindaz, ami a két kötetben olvasható. A szerkesztés elfogultságát legfeljebb a folyamatos gyakorlat igazolhatja, de hát ez is oly forgandó.

A hiányokról inkább.

Épp abban a jelben, hogy a könyv nem valamiféle mennyekben lakozó szempontok szerint akarja szelektálni a világ drámairodalmát. Hanem az irodalmi igényesség és a jelenkori színházi tapasztalat, a gyakorlat által vezetve óhajt aktuális segítséggel szolgálni. Gyakori előadása miatt olvasnunk kellene Szép Ernő Lilla ákácát, aztán Marlowe II. Edwardját, Brecht átdolgozása okán is, aztán Büchner Leonce és Lénáját, Csehov Platonovját is hiányoljuk. És szűkösen mutatkozik a kelet-európai dráma. A bolgár Radicskov, a román D. R. Popescu, Maliziu és a horvát Bresan Paraszt Hamletje helyet érdemelne. Szegényes lajstromot mutat a mai szovjet dráma, egyebek között Gelman, Vampilov, Rozov hiányával, s ugyancsak ezt mutatja a lengyel dráma számbeli sora. Más természetű gondokat tudunk a csehekkel kapcsolatban. Ahogyan a nyugaton elhunyt Háy Gyula — nagyon helyesen — jelen van a kötetben, oktalan szemlehungyódsi Pavel Kohut Ilyen nagy szerelem című művével elbánni. Vagy nem tudomásul venni Havel Kerti ünnepélyét, amit a budapesti Katona József Színház is bemutatott, O. Da-

nek kitűnő munkája, a Negyven gazfickó pedig a 68-as események után is szerepelt hazai színpadon. De nem folytatjuk. Általános színházi gyakorlatunk párlata mutatkozik ebben az enciklopédiában is. Amely a külföldi drámairodalmat inkább szereti a nyugati művekkel azonosítani. S a közép-kelet-európai munkák többnyire kénytelen jelenvalóságot reprezentálnak. Nemegyszer felülről való biztatással, a kultúrpolitika szempontjának megnyilatkozásaképp.

A Kalauz távolbalátó lencséje hibátlan szinte. A közellátó optika zavarokat mutat.

A magyar drámaavogatás dolga közelebbről is vizsgálandó terepünk. A Kalauz egyik társszerkesztőjének szövegét idézzük, amit a Szocialista dráma útja című fejezetben ír (II. k. 35—36. l.). „A felszabadulás után vagy egy évtizedig inkább csak tapogatózott (mármin hazai drámairodalmunk — A. L.) és néhány, emigrációból hazatért írónk (például Háy Gyula, Gergely Sándor) munkásságától eltekintve, inkább csak olyan témákhoz fordult, olyan módszereket alkalmazott, amelyekre a szovjet drámairodalom mintát talált. Azután lassanként megindult a maga lábán, és egyszerre csak jelentős alkotásokkal gazdagította irodalmunkat. Németh László epikus szóbeszései és finom pszichológiája, Illyés Gyula lírai alakteremtő ereje, Illés Endre intellektualitása, Darvas József szenvedélyessége, Dobozy Imre tiszta szerkesztése, Mesterházi Lajos elégikus finomsága és felelősségtudata... Szocialista színházkultúránk ismerte fel, ki volt és mit jelentett Füst Milán vagy Barta Lajos a magyar drámairodalom történetében, az adott teret kibontakozásra Hubay Miklósnak, Sarkadi Imrének, Örkény Istvánnak.”

Hosszan idéztük Vajda György Mihály szövegét, okkal, hogy ellentmondásaira és következetlenségeire rámutassunk.

Mindenekelőtt az idézet írója elfeledi: a felszabadulás utáni évtizedben jobbára a *papír-drámairodalom* élhetett. Ami nem a szovjet eredmények másolására törekedett, hanem a sajátos dilemmák megfogalmazásával küzdött, éppen ezért nem kerülhetett színpadra. Örkény Voronyezsétől kezdve soroljuk Németh László tucatnyi drámáját, melyek között is egyik legkiválóbb, a Széchenyi ebben a Kalauzban sem található. Tamásitól még az Ördögölő Józsiás sem kellett, Remenyik kegyes engedékenység folytán bábjátékkal és kuruc kori anekdotával kaphatott színpadot. Nem soroljuk az első évtized további szomorú tényeit, nézzük V. Gy. M. állítását! Hubay kiteljesedését dicséri, s mégis az általa szerkesztett Kalauz az 1941-es Hősök nélkült jegyzi, s a sikert harmadrészben csak neki mondható Egy szerelem három éjszakája című musicalt. Valóban, a kiteljesedés időszakának nyomát nem látjuk a könyvben Hubayval kapcsolatban; tehát a C' est la guerre ciklus valamelyik remek egyfelvonásosát és a Színház a cethal hátán című nagyigényű látomását. Amivel egy drámatörténeti mulasztását is jóváteheti a kötet, mert első komédiánk, a Balassi Menyhártról szóló, finoman beillesztve megtalálható Hubay munkájában. Aztán: Sarkadi halála napján, délelőtt határozta el a Madách Színház az Elveszett paradicsom bemutatását, a döntésről szerzője már, feltehetőleg, nem értesült — épp a Tiszatájban Horvai István vallomásában olvashattuk. Az Oszlopos Simeonnak jó ideig várakozni kellett, amíg a Madách Stúdiójában közönség elé kerülhetett. Mindkét mű joggal szerepel a Kalauzban. De Sarkadi egyik művének bemutatóját se érthette meg. Szocialista színházkultúránk *késlett felismeréséről* helyesebb volna beszélni. Illyés Gyula drámaírói kiteljesedésében is az elmúlt huszonöt esztendőtt látja hangsúlyosnak, mégis ama lefokozottan emlegetett időből válogat mint szerkesztő, a Fáklyaláng, a Dózsa György mellett csak a Különc képviseli a későbbi említett kort. (Noha a Dózsa újrairódott Testvérek címmel.) Illyéssel kapcsolatban a válogatás fáradt reflexeit véljük felfedezni, mert hiányzik a monumentális mű, a Tiszták, s egy vígjáték. (A Bölcsék a fán, a Tűvétevéők, a Dupla vagy semmi.) A Kegycet, amit talán a legkiválóbb műnek érzünk, a kötet felületes minősítéssel Teleki László Kegycének függelékeként két mondatban elintézi. Nemcsak az író, a kritika és drámatörténet is elmondta: Teleki eszméi nyomán Illyés *új művet írt*. S hozzá még egy pontosí-

tás: az első bemutatója nem az éveken át halogatott Madách színházi előadásához kötődik, hanem a párizsi Vieux Colombier nevéhez — örökös szegényünkre. Illés Endre kiteljesedését is az utóbbi negyedszázad érdemének mondja az esszéista s mint szerkesztő, mégis csak a felszabadulás előtti Törtetőköt szerepelteti.

De a minősítő jelzők ellent- vagy semmitmondó értelméről is érdemes volna tudnunk. Szóbőségét felemlítve Németh Lászlónak, kérdezhetjük, hát nem lírai indítatású az?! Maga Németh mondta: a drámaírás neki a veremben vergődés műfaja. Lírai robbanás tehát, s nem epikai ihletettség — mint Vajda mondja. S ugyan: csak Mesterházit jellemzi a felelősségtudat? Illyés és a többiek színpadi igénybejelentését nem a köz iránti gond érzete vezette? De ne részletezzük tovább elv és gyakorlat ellentmondásait. Tekintsünk a Kalauzba; miként vélekedik a magyar drámáról.

Beszédes az, ami hiányzik.

Tamási Áron az Énekes madárral van jelen. Írók s dramaturgok elégszer elmondták, mit jelent (jelenthetett volna?) a magyar dráma és színház életében a Csalóka szivárvány és az Ősvigasztalás. Mindkettő hiányzik a Kalauzból. (Itt jegyezzük meg, milyen suta összegző értelmezés olvasható Tamási mesés példázatával kapcsolatban. Hogy a Jó győz a Rosszon. „A mesének ezt az egyszerű igazságát azonban a huszadik század embere megvetően nézi...” A cinikus ember — legfeljebb így lehetne pontos az állítás.) Sütő András a Csillag a máglyánál szerepel. A Lócsisár, a Káin és Ábel pedig nemcsak itthoni és New Yorkig ható élményei okán, hanem összefüggő gondolatsora, trilógikus szerkesztésével is együtt követelne helyet. Csurka István munkásságát a szerkesztői ízlés nagyon vállon veregeti. A Deficit, vagy a több mint évtizedes, a magyar dráma egyik legnagyobb hazai sikerét jelentő Döglött aknák hiányzik a könyvből.

Eleddig műveket említettünk. Ennél súlyosabb, hogy *szervezők is hiányzanak*. Hogy a Vendégség, a Tornoyot választok és tucatszini színpadi mű írója, Páskándi Géza méltatlan arra, hogy ebben az áttekintésben magyar drámaíróknak neveztessek. Amiként Száraz György, Görgey Gábor, Gyurkovics Tibor, aztán a Kétféjú fenevadot vagy az Octopust író Weöres Sándor. Az utóbbi évtized egyik legnagyobb drámai és színházi sikerét megért mű, a Caligula helytartója és szerzője, Székely János se található benne. Kocsis István folyamatos színházi jelenléte is nyomtatékos érv abban, hogy legalább a Bolyaival helyet kapjon az összefoglalóban. Nem találjuk Kós Károlyt a Budai Nagy Antallal. Katona Bánk bánjától Illyés Gyuláig ívelő történelmi drámák sorában pedig megkerülhetetlen munka. Ha itt van, helyesen, Déry Óriáscsecsemője, itt kell szerepelnie Mészöly Ablakmosójának is. Mert különben magukba fagyasztottak alkotók és művek; s nem a magyar dráma összefüggései láthatók. S mert Mészöly Ablakmosóját csaknem húsz évvel ezelőtt néhány előadás után el kellett sülyeszteni, azért ki nem tudható érték a magyar dráma életéből. Színházi közállapotunkat jelzi az is, hogy azóta se bátorkodott elővenni. Annyi harmadnegyedosztályú külföldi munka inkább szolgálhatta, gyakran szélelbelelt külsőségekkel a színházi élet „frissülését”. Hogy fennen s fentről való pártolás (gügyögő gyámolítás?) ellenére mégse haladunk?! Tán ez is a konszolidáció természetrajzához tartozik. Egyszer még a színházat játszó Magyarország is felfedezhető. Most inkább lefedezhető állapotát éli.

De a Kalauzra visszatérve.

Egy másik súlyos zavarról. Ezt pedig az ismertetéseket követő színháztörténeti összegzések szerkesztőileg át nem gondolt anyaga jelenti. Néhányat említsünk a tárgy tévedések közül: Shakespeare II. Richárdját 1976-ban nem mutatta be a Nemzeti Színház, Tamási nem 1934-ben, hanem 1933 őszén írta az Énekes madarat, Pirandello IV. Henrikjének ősbemutatóját nem a Pütkösti-féle Madách Színház mutatta be, hanem a harmincas évek első felében a debreceni Csokonai Színház Forgács Sándorral a címszerepben. A nagybányai színház csak próbálni kezdte O. Goga kitalált fordításában Madách Ez ember tragédiáját. De a román előadás mégsem lett valóság, mert a rendező Rappaport Ottó Izraelbe települt. Mindmáig csak részle-

tek hangzottak el románul a Tragédiából a bukaresti színművészeti főiskolán a vizsgarendező Seprődi Kiss Attila érdeméért. Majakovszkij Buffó misztériumát pedig, a Kalauz állításával ellentétben, előadták hazánkban: a Nemzeti Színház, csakhogy az átdolgozó Komlós Jánost íróként tüntették fel. A szerzői jog különös értelmezését a méltatások is jelezték. Csurka István a *Ki lesz a bálányát* nem 1969-ben írta. Többször nyilatkozta: első munkája volt, ezzel jelentkezett a Vígszínházban. Könynyebb műveket kértek, s utána való bemutatónak ígérték a *Bálányát*. Megszületett A szájhős, Az idő vasfoga, de a Víg csak halogatta a premiért. Majd a Thália Stúdió 1969-ben vitte színre. Érthetetlen következetlenség, hogy P. Handke Kasparjának hazai bemutatóját számon tartja a kötet (a debreceni egyetemisták mutatták be), de egyetlen adatával nem veszi figyelembe a kiváló együttest, az Universitást, amely Ruszt József vezetésével talán legjobb színházunk volt a hatvanas években. Csokonai Karnyónéja, Illei Tornóyos Pétere éppúgy repertoárunkban szerepelt, mint Shakespeare és Balázs Béla műve, aztán a Pilinszky-oratóriumból készített A pokol nyolcadik köre, vagy Genet Cselédekjének magyarországi bemutatója is őket dicséri. Más természetű következetlenségek: Shakespeare Macbeth címmel írt drámát, s az adattár mégis csak a Lady Macbetheket tartja számon, s nem tudatja, hogy a címszerepet sok kiváló előd után a Nemzetiben Sinkovits Imre is alakította. Ha jelentős külföldi együttesek vendéjátékát említi, például Brookékat, akkor miért nem következetes és tudat Ljubimov Hamletjéről, a bukaresti Nottara Athéni Timonjáról?

Bántó az adattár főváros-centrizmusa. Ami jó tíz éve már kopni látszik színházi közéletünkben, de — mint a Kalauz szerkesztői gyakorlata mutatja — nem eléggé. Sok közepes budapesti előadás pontos nyilvántartásban szerepel, s aztán következik az obligát-odavetett mondat: „a darabot többször bemutatták vidéken is”. Csakhogy a dráma élete a színház. Színháztörténet pedig nem a drámát, hanem jó vagy rossz előadásokat, a megelevenülés minőségét volna hivatva számon tartani. Ebben az optikában nem említi például az adattár, hogy a Hamletet Mensáros László, a Peert Linka György is játszotta Debrecenben, hogy a Chaillot bolondját nemcsak Gobbi Hilda jegyezte Pesten, hanem Dayka Margit Szegeden, Ivanovot Bács Ferenc Miskolcon, Rajhona Ádám Kaposváron alakította, hogy a Bachhánsnököt nemcsak Kazimir Károly, hanem Ruszt József is, Kaposváron színpadra állította. A Vígszínház bukott Bernardájáról tudomást vesz, de az ugyanekkori, a Tháliából elmenekült Horváth Teri szolnoki nagy sikerét nem tartja említésre érdemesnek. Sok helyütt ötletszerű a rendezők, színészek említése. Brecht Galilei élete című munkájának bemutató időpontját megtudjuk, de hogy Bessenyei Ferenc alakította, azt már feleli a cikk írója. Számon tartja, hogy Horvai István rendezte a miskolci Arturo Ui hazai ősbemutatóját, de hogy Sztankay István emlékezetes alakításának is köszönhetette sikerét, azt már feleslegesnek tartja megjegyezni. S annyi jó vagy kevésbé sikerült fővárosi Rómeó-alakítás említése mellett ugyan miért nem érdemi meg Soós Imre, hogy legnagyobb szerepe legalább adatszerűen számon tartassék?

Stilisztikailag is kimutatható az erőltetett Budapest-központúság: a „legemlékezetesebb” jelző például sose utal vidéki előadásra. A színháztörténeti anyag következetlen kezelése másképp is mutatkozik. Van, ahol — s ez a természetes — 1980-ig tart az előadások szemléje. Máskor az ősbemutatóknál elakad, mint Tamási Énekes madaránál, amelynek emlékezetes előadásai Tompa Miklós sepsiszentgyörgyi, marosvásárhelyi munkájának köszönhetően az elmúlt évtizedekben következtek. Vagy: az Ahogy tetszik számon tartása 1918-cal elmarad, pedig az utóbbi évtizedekből a Madách színházbéli vagy a kaposvári előadásra mindenképpen emlékezni kell.

Egy bizonyos névmágia is felfedezhető ebben a színháztörténeti adattárban. Amikor már „klasszikusnak” számító rendezőkre (Major, Kazimir, Várkonyi...), alkotókra hivatkozhat a cikk szerzője, akkor hivatkozik. De ha fiatalabb korosztályhoz tartozó rendezők előadása kerül szóba, akkor elegáns stilbravúrral legtöbbször „el-felejtí” jelezni a produkció személy szerinti kötődését. Hogy például a miskolci Lorenzacciót Beke Sándor, Osztróvskij Zivatarát Illés István, a Józsefvárosban A tavasz ébredését Ács János rendezte, a debreceni Kasimir és Karoline színpadra állí-

tója az akkor még főiskolás Hegyi Árpád Jutocsa. Az is megdöbbenő, hogy Illyés, Hernádi és más hazai és külföldi drámák színpadra állítója, Sík Ferenc egyetlen adattal se érdemel említést, Sarkadi-, Füst Milán-drámák kapcsán hasonló sorsot él Pártos Géza, a veszprémi példát kigyújtó Lendvay Ferenc, Pethes György; a Tamásit, Sarkadit, Károlyi Mihályt rendező Beke Sándor, de nem találjuk Kerényi Imre nevét, Ibsen Peerjét, B. Johnson Volponéját, Tamási Enekes madarát emlékezetesen színpadra vivő Gali Lászlót sem. A könyv pedig *színházi*, s nem drámai kalauznak mondja magát.

Nem színháztörténeti teljességet kérünk számon a kötet szerkesztőtől. De ötlet-szerűség helyett következetes szempontúságot igen. Minőségi s demokratikus jelben összefogott adattári rendszerességet.

S ebben a törekvésben egy másik mulasztásról is. A könyv múlt századi és még a század eleji előadásokkal kapcsolatban számon tartja, hogy ősbemutatóját vagy emlékezetes előadását Kolozsvárott rendezték, ám az utóbbi fél évszázad határokon túli magyar színházi előadásairól, talán három adat kivételével, mit se tud. Mintha az egyetemes magyar színháztörténetbe nem tartozna bele egy kassai, szabadkai vagy marosvásárhelyi előadás. Színháztörténetünk az irodalomtörténetnél a jelek szerint évtizedekkel hátrébb tart. Pinter Gondnokának magyar nyelvű ősbemutatóját pedig Taub János rendezésében a temesvári Állami Magyar Színház tartotta Szabó Lajos, Fábíán Ferenc és Sinka Károly főszereplésével — Románia-szerte nagy elismerést szerzett előadásként tartják számon azóta is. Čapek R. U. R.-jének első magyar nyelvű előadása is előbből való. A Vígszínház előtt már három évvel, 1921-ben bemutatta Faragó kassai színháza. Bornemisza Magyar Elektrájának eredeti szövege is mindeddig Kolozsvárott hangzott el a hetvenes évek közepén, a nemrég elhunyt Horváth Béla rendezésében. S amikor Németh László darabjainak ismertetését több mint fél oldal üres hely követi, ugyan mi a magyarázat arra, hogy a Villámfénynél temesvári, szatmári premierje, vagy A két Bolyai pesti bemutatója mellett a marosvásárhelyi előadása nem szerepel az adattárban? A Fáklyalánggal kapcsolatban jelzi, hogy a győri színház ezzel nyitott. Szégyellnivaló előadással — tegyük hozzá. De hogy a Tompa Miklós rendezte, a Gellért Endre nevével jelzett budapesti előadással egyenrangú marosvásárhelyi — Illyés Gyula dicsérte ilyen magasan — szóba jöhetne, ez már a Kalauzzal kapcsolatban túlzott igénynek mutatkozik.

A Tartuffe 1980-as miskolci előadását is tudatja a könyv, de a kiváló szabadkai produkciót, Harag György rendezésében, amit Szegeden is láthattunk, azt már valamiféle szemlesunyó színháztörténeti értelmezés szerint nem illik említeni. De Haragra utalva még: drámákat sorolhatunk, amiket emlékezetes és kivételes előadással emelt. A Barta Lajos Szerelmének eddigi leginveciózusabb marosvásárhelyi előadását pedig a hazai szaksajtó is elemezte. Említhetjük az újvidéki Csehov-előadásokat, amik egyenértékűek Horvai István vígszínházbeli értelmezésével, s ha az Éjjeli menedékhely cikkírójának joggal „emlékezetes” a Madách 1956-os előadása, sajnáljuk, hogy ugyanezt nem mondja a kolozsvári Harag-elképzeléssel kapcsolatban. Ha Örkény Macskajátékának bemutatóit New Yorktól Varsóig sorolja, ebbe ugyan legalább a városnév említéséig miért nem tartozhat be Marosvásárhely, ahol Kovács György rendezte. Olvasom Gárdonyi Borjával kapcsolatban: „Utoljára 1974-ben adta elő a Déryné Színház.” Tévedés ez is: igazán megtisztelő és emlékezetes pillanat részese lehettem 1980 augusztusában a marosvásárhelyi színház sepsiszentgyörgyi vendégjátéka során, amikor Ruttkai Éva gratulációjának örvendhetett Ferenczy István, Mózes Erzsébet és az egész társulat. Effajta hiányok hosszan sorolhatók Kassától Újvidéken, Temesváron át Sepsiszentgyörgyig. Tucatjával említhetnénk e kötet történeti emlékeztetőjébe kíváncskozó adatokat. De hát nem egy rövid dolgozat föladata annak tudományos és érdembeli összegzése, amit az 1969-es Magyar Színházi Lexikon, s ennek nyomán sok más kiadvány, egyebek között ez a Kalauz sem végzett el. Nagyon ideje volna már a Magyar Színházi Intézet összefogásával alapos, az egyetemes magyar színháztörténeti anyagot összegző és értékelő kiadványok közreadása.

Ellenvetéseinket, hibákat, hiányosságokat soroltunk a Kalauzzal kapcsolatban. Abban a reményben, hogy minden vonatkozásban jelenkori és élő kézikönyvvé lesz a következő kiadásban. Révkalauzi biztonsággal.

E mostani sok tekintetben túlzottan is modernnek tűnik fel. Mert olyik színházi estére Kalauz-nélküli járáttal utazhatunk.

ABLONCZY LÁSZLÓ

Színfalak között és mögött

A SZEGEDI PRÓZA ÉVADJÁRÓL

Bő évtizede szoktatja Szeged színháza kevés aktív, annál élénkebb passzív közönségét: nagy drámáit nem a színfalak között, hanem a kulisszák mögött játssza. Ennélfogva aztán panaszra nincs oka, agyonhallgatják (a pletykák világa mindig színes, pikáns), jóllehet ilyesfajta hírverést szívesen elengednők — de hát mit tenni, a szegedi színház (elsősorban a próza) még mindig a tapogatózás, útkeresés stádiumánál tart. Erre az évadra pedig egy esetleges kibontakozás esélyének megragadása körüli *ügyetlen* igyekezet, majd annak *elszalasztása* nyomta rá bélyegét. Kézzelfogható eredmény mindössze, hogy az 1978-ban bezárt óépületen, a tetőzet kijavítása után, végre nekiláttak építői a teljes rekonstrukcióhoz, mely a jövőre esedékes centenárium-határidőre már semmiképpen, de legalább 1985-re (az újabb határidőre) befejeződhet — talán.

Az elszalasztott esélyt úgy hívják: *Ruszt József*. Már a prózai műsortervet nehéz csatákkal brusztozta ki a tanács illetékeseinél, s mint utóbb kiderült, ebben a küzdelemben ejtették kölcsönösen az első komoly, gyógyulatlan sebeket. Ruszt fiatal társaságot csalogatott Szegedre, többük még főiskolásként játszott itt az előző évadban, hosszabb útra készülődött velük, s amíg helyzete nem stabilizálódik, olyan programmal akart indulni, ahol kevésbé ismert darabokkal — kevesebb a kockázat is. Hanem a szegedi próza mély és elhúzódó válsága nemigen kedvezett efféle neki-futásnak. Rusztól gyors, látványos teljesítményeket vártak, miközben ő határozott választ beadványaira, garanciát ahhoz, hogy feltételeket (anyagi és erkölcsi támogatást) kap egy ütőképes társulat építésére (merthogy például a személye révén szerzett minisztériumi kölcsönstátusokra sem az ő emberei kerültek). Leegyszerűsítve a dolgokat: Ruszt hallgatólagosan is a színházvezetés átszervezését sürgette, egy új — másutt régen kialakított, majd át is alakított — struktúra következtében annak ígéretét, hogy a prózai részleg egyenrangú partneri viszonyra léphessen a zeneivel, mire a karmester-igazgató személye, úgy látszik, nem biztatta eléggé. S mint rendszeren lenni szokott, ha akut gondok megoldását az időre hagyják, fáziskésésben zajlottak le az események. Egyéb ajánlatok ösztönzésére Ruszt József elunta a várakozást, Zalaegerszegre írt alá, szűz területen csinálni új színházat — Szegeden pedig csak *ezután* állítottak a színházvezetés iránytűjén: hogy e tempótevesztés minő kihatással leend a jövőre, pillanatnyilag csupán sejthető, mivel Ruszt oldalán elég sokan jelentettek távozást, nemcsak művészek, a régóta nélkülözött fiatalok, de műszakiak, akikből mindig mindenütt tetemes a hiánylista. Rusztra tudniillik, rendezői személyiségén túl, színházszervezőként, színészvonzó pedagógusként támadt égető szüksége a városnak — örök talány, hogyan engedhették futni, miután majd két esztendeig szemezgettek vele, művészeti tanácsadóként „édesgették”...